

САЛАН Л. В. Интегративные подходы подготовки учителей музыки на профессиональных исполнительских дисциплинах.

Подготовка к практической деятельности путем внедрения интегративных форм учебы на исполнительских дисциплинах. Использование трех типов интегрированных связей по программе эксперимента. Ориентированная модель построения образовательной деятельности студента.

SALAN L. V. Integrated approaches of preparation of music teachers on professional musical disciplines.

Preparation to practical activity by introduction of Integrated forms of studies on musical disciplines. Use of three types of integrated connections on the program of experiment. Oriented model of construction of educational activity of student.

Сергеева К. М.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ДІАГНОСТУВАННЯ СФОРМОВАНOSTІ ЗДАТНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАГІСТРІВ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Розкриваються особливості діагностичної методики по виявленню рівня сформованості здатності до професійної самореалізації у магістрів музично-педагогічної освіти.

Проблема професійної самореалізації спеціаліста останнім часом набула особливого значення в зв'язку із виходом українських спеціалістів на світовий ринок праці та необхідністю в зв'язку з цим у підвищенні якості професійної підготовки. В ході нашого дослідження ми виявили, що професійна самореалізація є безперервним процесом удосконалення, метою якого є досягнення особистого професійного еталону. Теоретичне вивчення проблем професійної самореалізації магістрів-піаністів виявило, що формування цієї здатності відбувається у процесі втілення їх особистого та професійного потенціалу та досвіду в практичній музичній діяльності. Метою статті є розкриття сутності розробленої експериментальної методики діагностування професійної самореалізації магістрів-піаністів.

Для діагностування наявного стану сформованості означеної здатності необхідно розробити критерії цієї сформованості, вивчити характерні особливості прояву професійної самореалізації, охарактеризувати її рівні. Таким чином, завданнями експериментальної роботи є:

– вивчення мотиваційного підґрунтя ставлення студентів до

професійної самореалізації;

– виявлення ступеню оволодіння фаховими знаннями, вміннями та навичками;

– визначення рівня та якості професійного досвіду майбутніх фахівців;

– дослідження стану готовності магістрів до продуктивної міжособистісної взаємодії;

– виявлення міри здатності до творчого підходу у вирішенні практичних професійних завдань;

– виявлення залежності між рівнем сформованості вищезазначених якостей та ступенем здатності магістрів до професійної самореалізації.

Для проведення діагностики сформованості компонентів професійної самореалізації було виведено систему критеріїв, які відображають їх змістовно-структурні характеристики.

Важливою складовою процесу професійної самореалізації магістрів музично-педагогічної освіти є їх мотиваційна готовність до здійснення професійної діяльності. Мотиваційна сфера як система ціннісних орієнтирів магістра відображається у професійній спрямованості спеціаліста на досягнення високого професійного рівня. Спрямованість являє собою сукупність стійких та відносно незалежних від наявних ситуацій мотивів, що орієнтують дії та вчинки особистості [6, Т. 1, с. 31]. Професійна спрямованість в більшості досліджень визначається як усвідомлене та ціннісне ставлення спеціаліста до своєї професії, прагнення розвивати професійно значимі якості, визначеність професійних орієнтирів розвитку (стандартів професіоналізму). Отже, першим критерієм професійної самореалізації магістрів ми визначили міру їх професійної спрямованості, включивши до неї такі показники:

– наявність визначеної потреби у здійсненні професійної самореалізації;

– сформованість професійно-ціннісних орієнтирів;

– високий рівень особистісної самоорганізації та особистісної активності.

Для досягнення більш високих професійних щаблів фахівець мусить досягти значного рівня професійної підготовки. Вимоги до цієї підготовки містяться у системі професійних стандартів, що була викладена нами у професіограмі магістрів музично-педагогічної освіти. Отже, наступним критерієм професійної самореалізації магістрів можна визначити ступінь опанування високими професійними стандартами. Показниками цього

критерію виступають:

- обсяг та зміст професійного тезаурусу;
- володіння фаховою компетентністю;
- наявність та характер різних видів професійного досвіду.

Відомо, що діяльність музиканта має художньо-творчий характер. В основі творів музичного мистецтва лежать художні образи, процес пізнання яких є значною мірою ірраціональним та інтуїтивним. В цьому процесі формується тісний зв'язок між твором та виконавцем, між об'єктом та суб'єктом. Творчий характер музичної діяльності зумовлює необхідність формування таких якостей, які допомогли б магістру краще розуміти зміст музичного твору, передавати його глибинну сутність. Це розвинена фантазія, відкритість новому, пізнавальна активність тощо. Отже, наступним критерієм професійної самореалізації магістрів музично-педагогічної освіти було визначено здатність до творчого досягнення музичного змісту. Показниками цієї здатності є:

- спроможність до створення власної виконавської концепції;
- володіння теоретичними та емпіричними методами дослідження;
- міра розвиненості креативних здатностей.

Професійна самореалізація магістрів відбувається в соціумі, який висуває свої вимоги до професійних якостей, компетентності, професійної майстерності фахівця. З другого боку, особливостями професії викладача, як вже зазначалось є те, що його самореалізація відбувається лише через самореалізацію його учнів (студентів). Отже, наступним критерієм професійної самореалізації магістрів МПО ми визначили здатність до продуктивної міжособистісної взаємодії. Отже, показниками цього критерію є:

- володіння сучасними педагогічними технологіями;
- високий рівень комунікативної культури;
- готовність до адекватної саморегуляції у змінному, нелінійному професійному середовищі (наявність "антикризового імунітету").

У відповідності до визначених критеріїв та показників професійної самореалізації можна визначити рівневу характеристику прояву означеної здатності у магістрів музично-педагогічної освіти.

Для виявлення рівня здатності магістрів МПО до професійної самореалізації в процесі інструментальної підготовки нами було проведено діагностувальний експеримент, яким було охоплено 326 магістрів а також студентів, що планують вступ до магістратури. Експеримент здійснювався на базі інституту мистецтв Національного педагогічного університету

ім. М. П. Драгоманова, факультету культури та мистецтв Херсонського державного університету, Південноукраїнського педагогічного університету ім. П. Д. Ушинського (Одеса).

Для отримання достовірних даних констатувальний експеримент проходив у два етапи. 1-й етап включав широке масове опитування магістрів музично-педагогічної освіти різних спеціальностей, яке проводилось за допомогою анкетування та тестування. 2-й етап проводився у формі лабораторного експерименту з метою практичної перевірки здатності до самореалізації. З метою виявлення рівня сформованості здатності магістрів до професійної самореалізації через інтегральний критерій – ступінь їх педагогічної спрямованості, в процесі експерименту було застосовано сучасні діагностувальні методики.

З метою виявлення потреби студентів та магістрів у подальшій професійній самореалізації, визначення рівня сформованості професійно-ціннісних орієнтирів, здатності до самоорганізації було застосовано анкетування студентів. Анкета “Ідеальний викладач” включала запитання різного плану – закриті, відкриті, напіввідкриті. Вони спрямовувались на вивчення уявлень студентів про майбутню професію, наявності в них особистісного професійного еталону як чітко визначеної мети зростання. Результати цього анкетування допомогли намалювати “портрет” ідеального викладача, яким його бачать студенти, і визначитися із засобами та технологією досягнення цього ідеалу. Анкета “Моя професійна стратегія” мала за мету виявити здатність магістрів співвідносити власні можливості з “ідеальним образом” та самостійно формувати власну стратегію розвитку.

Аналіз відповідей на запитання анкет дозволив встановити, що значна кількість респондентів має низький та середній рівень професійної спрямованості. Найнижчим з усіх показників був рівень особистісної самоорганізації, який виявив небажання студентів особисто створювати стратегію власного професійного розвитку, перекладаючи відповідальність за нього на плечі викладача. Найвищий відсоток серед показників високого та середнього рівнів мала потреба в професійній самореалізації, яка спонукала багатьох студентів до вступу в магістратуру.

Наступна анкета була розроблена з метою вивчення рівня одного з показників функціонально-технологічного компоненту, а саме наявного професійного досвіду магістрів та студентів. Її запитання дозволяли встановити обсяг та якість їх виконавського, педагогічного, науково-

методичного та слухацького досвіду. Аналіз результатів анкетування виявив, що в цілому студенти та магістри не виходять за межі загальноприйнятих вимог навчального закладу, не прагнуть до самостійного здобуття досвіду, не розширюють його межі, а отже, не зможуть використати набутий в процесі навчання досвід в своїй подальшій роботі. Все це дуже негативно впливає на рівень їх підготовки до самостійного професійного життя, адже, як показали дослідження багатьох науковців, лише вчасне включення майбутніх фахівців у різні види практичної діяльності може забезпечити їх подальший професійний успіх.

Діагностування комунікативних здатностей магістрів проходило у два етапи. На першому етапі були застосовані різноманітні психологічні тести, яки виявляли рівень комунікативних та організаційних схильностей (КОС-2), емпатійних здібностей, оцінювали рівень самоконтролю в спілкуванні, тест оцінки комунікативних вмінь. Сумарний аналіз результатів застосування цих діагностувальних методик виявив бажання студентів досягнути успіхів у спілкуванні, але недостатній розвиток комунікативних вмінь, викликаний обмеженістю професійного досвіду.

На другому етапі нашого експерименту, з метою вивчення рівня сформованості цих здатностей проводились спостереження занять з педагогічної практики, аналіз навчальної документації, бесіди з викладачами – консультантами та учнями магістрів.

Одним з завдань нашого діагностувального експерименту було виявлення рівня сформованості одного з показників другого критерію, а саме, визначення обсягу та глибини професійного тезаурусу магістрів музично-педагогічної освіти. Для здійснення цієї мети нами було проведено тестування. Опитувальний лист тестування складався з 47-ми завдань з методики викладання гри на фортепіано, музичної психології, історії та теорії музики. Відповіді на запитання дали змогу виявити, наскільки студенти розуміються в музичних стилях, чи володіють знаннями з методики викладання фортепіано та методами роботи зі студентами, чи знають історію створення творів із "Золотого фонду" музичної класики, чи володіють необхідною музичною термінологією. Нами була застосована форма вибіркового тесту, коли кожне з запитань мало три варіанти відповідей, лише один з яких був вірним. Валідність тесту забезпечувалась його відповідністю навчальній програмі з профільних музичних дисциплін та освітньо-кваліфікаційній характеристиці даної спеціальності. Надійність тестів забезпечувалась простотою та точністю вимірювання, а

об'єктивність – розповсюдженістю застосування подібних діагностичних методик.

Результати цього опитування виявили недостатню підготовленість магістрів особливо в площині практичного застосування набутих знань, також не всі магістри виявилися достатньо ерудованими в історії мистецтв, музичних стилях. Це виявило обмеженість професійної підготовки, яка була спрямована більшою частиною на розвиток піаністичних навичок, недостатнім вмінням узагальнювати свій педагогічний досвід.

Для діагностування показників функціонально-технологічного та творчо-дослідницького компонентів, зокрема, рівня оволодіння фаховою компетентністю, здатності до створення власної виконавської концепції, володіння теоретичними та емпіричними методами дослідження, було застосовано декілька видів творчих завдань. З метою більш об'єктивного виявлення рівня володіння фаховою компетентністю, здатності до створення власної виконавської концепції та креативних здатностей магістри нами було застосовано рольову гру "Студентське журі", яка сприяла більш вільному вияву магістрами власного потенціалу в процесі творчої взаємодії. Її застосування рольової допомогло експертній комісії визначити рівень виконавської компетентності, творчої самостійності та методичної підготовленості кожного з учасників.

Для перевірки рівня сформованості здатності до створення цікавої виконавської концепції магістрам було запропоновано зробити творчу роботу, яка мала вигляд письмового методико-виконавського аналізу одного з творів власного репертуару (на власний вибір студента). Студенти мали за основу план методико-виконавського аналізу. Згідно нього студенти повинні були не лише розповісти історію створення певного твору та охарактеризувати його жанрові та стильові особливості, а й визначити рівень складності твору, запропонувати вправи та засоби подолання технічних проблем, дати образну характеристику твору, виявити власне бачення його виконавських особливостей.

Для діагностування ступеню володіння сучасними педагогічними технологіями та сформованості комунікативних вмінь було здійснено їх перевірку під час відкритих занять магістрів з педагогічної практики. До складу експертної комісії входили викладачі з методики, педагогічної практики та фаху. Експертна комісія дійшла висновків, що найбільш слабкими сторонами у роботі студентів були недостатня адекватність засобів та методів впливу завданням уроку, невміння використовувати

невербальні засоби впливу, схильність до опікуючого стилю міжособистісної взаємодії, невміння коригувати хід уроку в залежності від зміни локальних цілей та поточної ситуації, визначити вірну причину недоліків у виконанні і через це, використання недоцільних методів та засобів впливу, відсутність вірно та чітко окреслених завдань для самостійної роботи студента, невміння розподіляти час та досягати мети уроку у відведений термін.

Наступним завданням лабораторного експерименту була перевірка готовності магістрів до адекватної саморегуляції в процесі виконання професійних завдань. Виявити рівень цієї здатності допомагає створення імпровізованої ситуації майбутньої практичної діяльності. Виходячи з цих міркувань, викладачам магістрів з основного музичного інструменту було запропоновано змоделювати ситуацію імпровізованого включення магістра в якості викладача на фортепіанних заняттях у своїх однокурсників. Такі ситуації вимагали прояву всіх здатностей магістра, актуалізували їх наявний досвід, особистісні якості. Таким чином створювалася ситуація “штучної кризи”, яка виявляла ступінь готовності магістрів до виходу із справжніх кризових ситуацій шляхом саморегуляції.

Аналіз результатів діагностування дозволив встановити, що значна кількість магістрів (більше половини) виявила низьку здатність до професійної самореалізації, більше третини володіє середнім рівнем означеної здатності. Невелика кількість досліджуваних (близько 7%) показала високу здатність до професійної самореалізації.

Отже, на основі сучасного розуміння дидактики вищої школи та введення нової кредитно-модульної системи навчання слід втілити в навчальний процес більш досконалі технології навчання, створити оптимальні педагогічні умови для прояву особистісних якостей магістра, забезпечити його поступовий перехід від навчальної до практичної педагогічної діяльності як викладача основного музичного інструменту вищого навчального закладу.

Використана література:

1. *Коростылева Л. А.* Психология самореализации личности: затруднения в профессиональной сфере. – СПб. : Речь, 2005. – 221 с.
2. *Кузьмина Н. В.* Проблемы профессиональной подготовки специалистов в вузах // Проблемы отбора и профессиональной подготовки специалистов в вузах / под ред. Н. В. Кузьминой. – Л., 1970. – С. 47-61.
3. *Музальов О.* Основи теоретичної і практичної підготовки спеціалістів музично-педагогічного профілю // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1998. – № 3. – С. 108-115.
4. *Падалка Г. М.* Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.

5. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. / Райгородский Д. Я. (редактор-составитель). – Самара : Издательский дом “БАХРАХ-М”, 2002. – 672 с.
6. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. Т. 1. – 816 с.; Т. 2. – 816 с. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с. (серия “Энциклопедия образовательных технологий”).

СЕРГЕЕВОЙ Е. Н. Диагностирование сформированности способности к профессиональной самореализации магистров музыкально-педагогического образования.

Раскрываются особенности диагностической методики по выявлению уровня сформированности способности к профессиональной самореализации у магистров музыкально-педагогического образования.

SERGEEVA K. Diagnosing of formed of capacity is for professional self-realization of master's degrees of muzichno-pedagogichnoy education.

In the article the features of diagnostic method open up on the exposure of level of formed of capacity for professional self-realization at master's degrees of muzichno-pedagogichnoy education.

Сударева Н. С.

Київський університет туризму, економіки і права

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ІЗ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

У статті проаналізована сутнісна характеристика поняття “професійна компетентність”, а також визначено структурні компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму.

Задоволення потреб суспільства вимагає від сучасного викладача високої культури, глибокої моральності, сформованої системи цінностей і переконань, громадянської позиції, зацікавленості педагога в розвитку творчого потенціалу своїх учнів, здатності до інноваційної діяльності, самовдосконалення, професійної активності. У зв'язку з цим одним з основних завдань вищої школи, поряд з формуванням гармонійно розвиненої особистості, є формування професійно компетентного фахівця.

Метою статті є визначення структурних компонентів формування професійної компетентності майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму.

Сучасний період розвитку освіти в Україні характеризується активізацією процесів модернізації. Перехід на ринкову економіку, переосмислення ролі й функції фізичної культури й спорту визначають нові вимоги до підготовки фахівців. Сьогодні мова йде не просто про передачу